

Література

1. Медведєв В. В. Родючість ґрунтів (моніторинг та управління). - К.: Урожай, 2001. – 246 с.
2. Медведєв В. В. Моніторинг почв України. Концепція, предварительные результати, задачі. - Харків: Антика, 2002. – 428 с.
3. Панас Р. М. Основи моніторингу та прогнозування використання земель: навч. посібник. - Львів: Новий світ, 2007. – 224 с.
4. Методика суцільного ґрунтово-агрохімічного моніторингу сільськогосподарських угідь України. КНД. // Ред. Созінова О.О., Прістера Б.С.- К.: 1994. - 162 с.
5. Еколого-агрохімічна паспортизація полів та земельних ділянок. КНД. // За ред. Созінова О.О. - К.: 1996. - 37 с.

УДК 631.95

МОНІТОРИНГ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ - МЕТОДОЛОГІЯ І ПРОБЛЕМИ

Петракович В.Ю.

Відокремлений структурний підрозділ» Кіцманський фаховий коледж
Закладу вищої освіти «Подільський державний університет»
м.Кіцмань.

Ґрунт - основний компонент наземних екосистем, що утворився протягом геологічних епох в результаті постійної взаємодії біотичних і абіотичних факторів. Як складний біоорганомінеральний комплекс ґрунти є природною основою функціонування екологічних систем біосфери.

Важливою властивістю ґрунтів є їх родючість. Завдяки їй ґрунти є основним засобом виробництва в сільському та лісовому господарствах, головним джерелом сільськогосподарських продуктів та інших рослинних ресурсів, основою забезпечення добробуту населення. Тому охорона ґрунтів, раціональне використання, збереження та підвищення їх родючості - неодмінна умова дальшого економічного прогресу суспільства.

Ґрунтовий покрив є одним з основних компонентів довкілля, що виконує життєво важливі біосферні функції. Ґрунтовий і рослинний покрив у природі утворюють єдину систему. Втрата ґрунтом родючості, його деградація позбавляють рослини екологічних основ їхнього існування. Тому відновлення родючості деградованих ґрунтів – це відновлення природного екологічного балансу територій, порушеного людиною у результаті нераціональної господарської діяльності.

Ґрунти регулюють якість поверхневих і підземних вод, склад атмосферного повітря, є середовищем перебування більшості живих організмів на поверхні суші, забезпечують сприятливе середовище для людини, є основним джерелом виробництва сільськогосподарської продукції.

Тому найважливішою умовою збереження біосфери, нормального рослинного покриву і продуктивності сільського господарства є постійна турбота про охорону ґрунту, його структуру і властивості, здійснення системи заходів з підвищення родючості. Багато країн – таких як США, Німеччина, Франція, Канада, Китай, - вже прийшли до розуміння того, що охорону ґрунтів, боротьбу з їх деградацією і забрудненням можна ефективно проводити тільки на державному рівні. Ключовим принципом закордонного законодавства є неприпустимість такої дії на ґрунт, яка призводить до погіршення його якості, до деградації, забруднення і руйнування.

У рішеннях всесвітньої конференції з навколишнього середовища і розвитку (1992 р., Ріо-де-Жанейро) визначено, що охорона і раціональне використання ґрунтів повинні стати центральною ланкою державної політики, оскільки стан ґрунтів визначає характер життєдіяльності людства і вирішальним чином впливає на довкілля. Отже, охорона ґрунтів повинна бути пріоритетним завданням для нашої держави.

Ґрунти України досить добре вивчено, але це не стало на заваді інтенсивного розвитку процесів їх деградації. Біля третини орної території еродовано, втрачено біля 20 % органічної речовини, майже вся орна земля в підорному шарі ущільнена, помітно знижуються запаси поживних форм фосфору і особливо калію, численні негаразди спостерігаються на меліорованих землях.

Головні причини усіляких негараздів з ґрунтовим покривом – недооцінка реальної загрози, яку являє собою деградація ґрунтів для теперішнього і особливо наступних поколінь, відсутність дієвих механізмів виконання законів про охорону ґрунтів, незбалансоване і науково необґрунтоване землекористування. Головна причина загострення проблеми в Україні – призупинення дії державної і обласних програм охорони земель.

На жаль, проблемі моніторингу стану ґрунтів в Україні не приділяється належної уваги. Це стосується наукової сфери, де через недостатнє фінансування не ведуться повноцінні дослідження розповсюдження, причин виникнення і шляхів усунення деградації. Це ж стосується законодавчої і виконавчої влади, де не опрацьовано дієвих контрольних заходів. Взагалі в суспільстві не створено атмосфери максимального сприяння збереженню ґрунтового покриву як незамінного національного надбання. Засоби масової інформації і просвітницькі установи ставляться до цієї проблеми байдуже.

Україна має амбіції стати провідною аграрною державою з великим експортним потенціалом сільськогосподарської продукції. І для цього є багато сприятливих передумов, але перед цим треба вирішити чимало проблем. Зокрема:

- забезпечити раціональне використання і збереження ґрунтів як найважливішого компонента природного середовища;

- забезпечити застосування ґрунтозахисних технологій і інших заходів з усунення забруднення і деградації ґрунтів при здійсненні господарської і інших видів діяльності;

- забезпечити постійний моніторинг ґрунтів та агрохімічну паспортизацію земель сільськогосподарського призначення;
- своєчасно виявляти негативні зміни стану ґрунтів і обов'язково вживати заходи з відновлення деградованих ґрунтів;
- забезпечувати наукову обґрунтованість заходів з охорони ґрунтів;
- забезпечувати гласність, повноту і достовірність інформації про стан ґрунтів, про обсяги застосованих заходів з охорони ґрунтів;
- забезпечити участь громадськості у прийнятті рішень у галузі охорони ґрунтів; невідворотність відповідальності за шкоду, спричинену ґрунтам.

Процеси змін форм господарювання і власності на землю, що в останні роки стали основним змістом перетворень в аграрному секторі України, на жаль, негативно позначилися на родючості ґрунтів, яка залишилася поза увагою і влади, і сільгосптоваровиробників. Призупинено дію попередніх програм підвищення родючості ґрунтів, різко зменшено внесення в ґрунт органічних і мінеральних добрив, хімічних меліорантів.

Надмірне розширення площі ріллі, у тому числі на схилових, малопродуктивних, деградованих і заплавних землях, допущене у минулі роки, призвело до порушення екологічно збалансованого співвідношення сільськогосподарських угідь, лісів та водойм, що негативно позначилося на стійкості агроландшафтів і зумовило несприятливі наслідки техногенного навантаження на екосферу.

Найбільш істотним чинником зниження продуктивності ґрунтів і зростання деградації агроландшафтів є водна ерозія ґрунтів. Щороку від ерозії втрачаються мільйони тонн ґрунту, у тому числі рухомих форм азоту, фосфору і калію. Втрати продукції землеробства від ерозії перевищують 9-12 млн. тонн зернових одиниць щороку.

Останнім часом посилилися процеси деградації ґрунтового покриву, які зумовлені техногенним забрудненням. Найбільшу небезпеку для навколишнього природного середовища становить забруднення ґрунтів радіонуклідами, важкими металами, збудниками хвороб.

За словами фахівців, на сьогодні основними причинами втрати родючості є:

- Обробіток важкою технікою, яка значно ущільнює ґрунти.
- Нераціональне та непродумане використання великих кількостей мінеральних добрив.
- Практично повна відсутність органічних добрив.
- Відсутність сидератів та мала кількість бобових і багаторічних трав в сівозміні.
- Зростаюче використання пестицидів, що накопичуються в ґрунті та змінюють нормальну схему життєдіяльності ґрунтової флори.
- Знищення лісозахисних смуг, через що, зокрема, посилюються процеси вітрової ерозії.
- Недотримання сівозмін. Кожна культура забирає з ґрунту різні елементи, взаємодіє з ним по-різному. Монокультура та монотонна сівозміна,

незмінна структура посівних площ виснажують ґрунти, змінюють їхню початкову структуру.

Якщо не почати дбати про ґрунти сьогодні, завтра вже буде пізно.

Література

1. Яцук І.П. Ґрунти потребують захисту [Електронний ресурс] / І.П. Яцук, В.М. Панасенко. — Режим доступу: <http://veche.kiev.ua/journal/3785/>
2. Горлачук В.В. Проблеми збереження родючості ґрунтів фермерських господарств / В. Горлачук, А. Стрюченко // Економіка України. — 2007. — № 3. — С. 74—78.
3. Дацько Л.В., Майстренко М.І. Екологічні та економічні аспекти сталого землекористування для відтворення родючості ґрунтів // Охорона родючості ґрунтів. — 2012. — № 8. — С. 24—39.
4. Булигін С.Ю., Вітвіцький С.В., Буланий О.В., Тонха О.Л. Б 90 Моніторинг якості ґрунтів . Підручник . К.: Видавництво НУБіП України, 2019.- 421с.

УДК 631.459.3:551.583

ПІДВИЩЕННЯ СТІЙКОСТІ ҐРУНТІВ ДО ВІТРОВОЇ ЕРОЗІЇ В УМОВАХ ЗМІН КЛІМАТУ

Піковська О. В., кандидат с.-г. наук, доцент

pikovska_olena@ukr.net

Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ

Вступ. В Україні зростають площі земель, що зазнають руйнівної дії вітрової ерозії. Причиною розвитку даного виду механічної деградації ґрунтів є глобальні зміни клімату, які фіксують у світі, а також нераціональне використання земельних ресурсів. Вчені відмічають прискорення дефляційних процесів на територіях із посиленням антропогенним навантаженням [1-2]. Польовий А. М. та ін. [3] підкреслюють, що сільське господарство є найбільш вразливою галуззю економіки України до коливань і змін клімату. Саме тому актуальним є пошук сучасних шляхів запобігання розвитку процесів дефляції у ґрунтах. Одним із таких є вибір систем обробітку ґрунту та удобрення. Обробіток ґрунту історично виконував завдання підготовки до висіву насіння та контролю бур'янів, проте він прискорив деградацію ґрунту через ерозію і втрату органічної речовини. На основі дослідження різних систем обробітку ґрунту встановлено, що для поліпшення як фізичних, фізико-хімічних, так і біологічних властивостей слід зменшувати інтенсивність обробітку ґрунтів [4-5].